

नेपालमा आलुबालीको जातीय अनुसन्धान एवं प्रचलित जातहरु

विनोद प्रसाद लुईटेल
बैज्ञानिक (एस -१)
राष्ट्रिय आलुबाली अनुसन्धान कार्यक्रम,
खुमलटार ।

१) पृष्ठभूमि

नेपालमा करिब २०० वर्ष अघि (१८ औं शताब्दीको अन्त्यतिर) आलुको प्रवेश भएको मानिन्छ । बेलायतका नागरिक Kirkpatrick ले लेखेका "An Account of the Kingdom of Nepal" नामक पुस्तकको अध्ययनबाट सो कुराको पुष्टि हुन आउँछ । आलु खेतीको शुरुवात देखि नेपालमा औपचारिक वा अनौपचारिक रूपमा धेरै आलुका जातहरु भित्रिएको पाइन्छ । नेपालको मेचीदेखि महाकालीसम्मका लेकाली भुभागमा थुप्रै आलुका जातहरु खेती हुँदै आएको पाइन्छ, भने समयको अन्तरालमा केही जातहरु विलय हुँदै गएको पाइन्छ । आलुको जातीय विविधतालाई अध्ययन गर्दा पूर्वी पहाडमा बढी र पश्चिम पहाडतिर क्रमशः घट्दै गएको देखिन्छ । वर्तमान समयमा पनि हाम्रो देशको करिब १८०० मी. भन्दा माथिका भुभागमा धेरैजसो स्थानिय जातहरुको खेती गरेको पाइन्छ ।

हाम्रो देशको अधिकांश पहाडी भू-भागमा कम उत्पादन दिने स्थानीय जातको खेती गरिने भएकोले र पहाड एवं तराईको हावापानीमा राम्रो उत्पादन दिने जातहरुको अभावले गर्दा आलुबालीको उत्पादकत्व चाहेजति बढ्न सकेको छैन । त्यसैले नेपालको विभिन्न धरातलमा सुहाँउदो, उपभोक्तालाई मनपर्ने, बढी उत्पादन दिने तथा रोग अवरोधक जातहरुको विकास गर्नु अपरिहार्य देखिन्छ ।

(२) नेपालमा आलुबालीमा जातीय अनुसन्धान तथा विकास

नेपालमा सरकारी निकायबाट सन् १९७० को दशकबाट आलुको जातीय अनुसन्धान शुरु गरेको देखिन्छ । यसै समयदेखि राष्ट्रिय आलुबाली विकास कार्यक्रमले अन्तराष्ट्रिय एवं विभिन्न संघ संस्थाहरुबाट नयाँ जातका आलु भित्र्याई परीक्षण शुरु गर्‍यो । आलुबालीको अध्ययन अनुसन्धानलाई विस्तार गर्न सन् १९७७ मा अन्तराष्ट्रिय आलुबाली केन्द्र, लिमा, पेरु संग सम्बन्ध भयो र वर्तमान समयमा पनि त्यस केन्द्र संग सम्बन्ध रही आएको छ।

सन् १९९१ मा राष्ट्रिय आलुबाली विकास कार्यक्रमलाई दुई संस्थामा विकसित गरियो । राष्ट्रिय आलुबाली अनुसन्धान कार्यक्रम, नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् अन्तर्गत रहयो भने आलुबाली विकास कार्यक्रम, कृषि विभाग अन्तर्गत रहयो । राष्ट्रिय आलुबाली अनुसन्धान कार्यक्रमको स्थापना भएपश्चात आलुको जातीय अनुसन्धान व्यवस्थितरूपमा अगाडि बढेको छ । आलुको जातीय अनुसन्धानको क्रममा अपनाइने विभिन्न अनुसन्धान क्रियाकलापहरु यस प्रकार छन् ।

२.१ नयाँ जातहरूको प्रवेश, परीक्षण र छनौट (Variety Introduction, Testing & Selection)

आलुको जात भन्नाले मूल बोट (अर्थात आलुको गेडा) बाट बारम्बार वानस्पतिक प्रजननद्वारा वृद्धि गरिएको र उक्त मूल बोटको निश्चित लक्षण तथा गुणहरूले एकनासका बोटहरूको समूह हो । आलुको जातीय अनुसन्धान एकाइले औपचारिक रूपमा विभिन्न आलुवालीका अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट आलुका नयाँ जातहरू भिकाउने, परीक्षण र छनौट गर्ने काम गर्दै आएको छ । डडुवा रोग नलाग्ने बढी उत्पादन दिने तथा हाम्रो देशको हावापानी सुहाउँदो जातहरूको विकास गर्नु नै जातीय अनुसन्धानको मुख्य उद्देश्य हो ।

आलुमा दानाको रंग, गुदीको (Flesh color) रंग र दानामा आँखाको गहिराई (Eye depth) लाई खेती गरिने वातावरणले प्रभाव नपार्ने हुँदा यी विशेषताहरू स्थिर (Stable) रहन्छन् भने आलुको पात र डाँठको विकास (Foliage development), परिपक्वता (Maturity), दानाको संख्या, आकार, सुखा पदार्थको मात्रा र उत्पादन भने खेती गरिने वातावरणले प्रभाव पार्छ, तसर्थ यी विशेषताहरू अस्थिर (unstable) रहन्छन् । त्यसैले आलुको जातीय अनुसन्धान गर्दा विभिन्न वातावरणमा रहेर परीक्षण गर्नु अपरिहार्य छ ।

नेपालको मुख्यतः पहाडी क्षेत्रमा वर्षे र तराई तथा भित्री मधेशमा हिउँदे आलुखेती गरिने भएकोले समय र ठाउँ अनुसार आलुका जातहरूको माग र आवश्यकतामा केही फरक देखिन्छ । आलुवाली अनुसन्धान कार्यक्रम खुमलटारद्वारा अपनाइएको परीक्षण एवं जातीय छनौट विधि तल तालिकामा दिइएको छ ।

वर्ष	सिलसिलेवार कार्यहरू
पहिलो	विभिन्न श्रोतहरूबाट (स्थानीय जातहरू, अन्तराष्ट्रिय आलुवाली केन्द्र, लिमा, पेरु, केन्द्रीय आलु अनुसन्धान संस्थान, सिमला, भारत तथा अन्य) आलुका जातहरू संकलन ।
दोस्रो	टिस्युकल्चर तथा अन्य द्रुत गतिमा वृद्धि गर्न सकिने प्रविधि द्वारा वीउ वृद्धि ।
तेस्रो	प्रारम्भिक मूल्यांकन एवं परीक्षणको लागि आवश्यक परिमाणमा भाद्र/आश्विन र माग/फाल्गुन महिनामा जालीघरमा वीउ वृद्धि,
चौथो	आलुवाली अनुसन्धान कार्यक्रम खुमलटार, क्षेत्रीय कृषि अनुसन्धान केन्द्र, परवानीपुर र कृषि अनुसन्धान केन्द्र, राजीकोट जुम्लामा विभिन्न जातहरूको प्रारम्भिक मूल्यांकन परीक्षण ।
पाँचौ	प्रारम्भिक चरणमा छनौट भएका विभिन्न जातहरूको पहाड तथा तराईमा अवस्थित विभिन्न कृषि अनुसन्धान केन्द्रहरूमा तुलनात्मक अध्ययन परीक्षण ।
छैठौँ	विभिन्न अनुसन्धान केन्द्रबाट छनौट भएका विभिन्न जातहरूको पहाड र तराईमा कृषकको खेतबारीमा तुलनात्मक मूल्यांकन परीक्षण ।
सातौँ	कृषकको खेतबारीमा दुई वर्षको परीक्षण पश्चात् छनौट भएका जातहरूको कृषकको चाहना अनुसार थप मूल्यांकन ।
आठौँ	विभिन्न परीक्षणहरूमा सफल तथा कृषकहरू द्वारा मन पराइएका जातहरूको उन्मोचन ।

२.१.१ जात छनौट गर्दा दिइने प्राथमिकताहरू :

दीगो जातीय गुणस्तर, एकनासको जात एवं अनुपम मौलिक गुण जातीय प्रमुख विशेषताहरू हुन् । तर भौगोलिक विशेषता अनुसार आलुको जातीय छनौटमा विशेष ध्यात दिनु पर्दछ । उच्च तथा मध्य पहाड क्षेत्रका लागि स्थानीय जातको तुलनामा बढी उत्पादन दिने, डडुवा रोग अवरोधका वा सहन सक्ने, ऐजेरु रोग अवरोधक, सुखा र असिना सहन सक्ने, छिटो तथा मध्यम अवधिमा तयार हुने, राम्रो भण्डारण क्षमता

भएको र कृषकहरुलाई मन पर्ने आलुका रंग, आकारलाई प्राथमिकता दिइन्छ भने तराई तथा भित्री मधेशका लागि स्थानीय जातको तुलनामा बढी उत्पादन दिने, छिट्टै तयार हुने, डढुवा रोध अवरोधक तथा सहन सक्ने, भाइरस अवरोधक साथै राम्रो भण्डारण क्षमता भएका जातहरुलाई छनौटमा प्राथमिकता दिइन्छ ।

२.१.२ उन्मोचित जातहरु

आलुवाली अनुसन्धान कार्यक्रमको विशेष गरि जातीय अनुसन्धान एकाइको निरन्तर प्रयासबाट हालसम्म ६ वटा जातहरु व्यावसायक खेतीको लागि उन्मोचन भइसकेका छन् । यी जातहरुको विवरण छोटकरीमा यस प्रकार छ ।

क) कुफ्रिज्याँति

यो जात सन् १९६८ मा भारतमा विकस भएको हो । त्यसपछि सन् १९७० तिर नेपालमा प्रवेश गराई परिक्षण एवं मूल्यांकन गरियो नेपालको विभिन्न हावापानीमा गरिएको परिक्षणमा विशेषतः उच्च पहाड र मध्य पहाडमा यस जातको उत्कृष्टता रष्ट्यो । तसर्थ वि.सं २०५० सालमा जातीय उन्मोचन समितिले उन्मोचन गर्‍यो । यो जातमा बोट कही अग्लो, गाँजिएको, डाँठ मोटो र थोरै संख्यामा हुने, पात ठूलो, चिप्लो र चमकदार सतह हुने, सेतो फूल फुल्ने, अण्डाकार आलुका दाना लाग्ने र दानाको रंग सेतो र चिप्लो हुने विशेषताहरु पाईन्छ । यो जात उच्च पहाडमा ११०-१२० दिनमा र मध्य पहाडमा १००-११० दिनमा तयार हुन्छ । यो जातको उत्पादन क्षमता २०-२५ टन प्रति हेक्टर छ । यो जातमा डढुवा सहन सक्ने, ऐजेरु नलाग्ने विशेषता छ भने तराई, मध्य पहाड तथा उच्च पहाडी क्षेत्रमा पनि सफलतापूर्वक खेती गर्न सकिने विशेष गुण यो जातमा रहेको छ ।

ख) कुफ्री सिन्दुरी

यो जात पनि नेपालमा सन् १९७८ मा नै भारतबाट भित्रिएको हो । नेपालको तराईको हावापानीमा यो जातले बढी उत्पादन दिएकोले र अन्य विशेषताहरुको कारणले वि.सं २०५० सालमा नै आलुवाली अनुसन्धानको सिफारिसमा जातीय उन्मोचन समितिले उन्मोचन गरेको हो । यो जातमा बोट अग्लो हुने, मभौला खालका डाँठको मोटाइ हुने, पातको सतह खुम्चिएको, सानो, हल्का रातो फुल्ने, आलुका दाना गोलो, रातो र आँखाको गहिराई बढी भएको, आलुका दाना बढी मभौला किसिमको फुल्ने, लामो (३ महिना भन्दा बढी) सुषुप्तावस्था भएको, ऐजेरु नलाग्ने, डढुवा रोग लाग्ने आदि विशेषताहरु पाइन्छ । यसको उत्पादन क्षमता २०-३० टन प्रति हेक्टर छ ।

ग) डेजिरे

यो जात नेदरल्याण्डस्बाट सन् १९८० तिर नेपाल भित्रिएको हो । विभिन्न अनुसन्धान केन्द्रहरुमा यस जातले देखाएको उत्पादन, खाने स्वाद र छिट्टै बाली तयार हुने विशेषताहरुले गर्दा यो जात २०५० सालमा उन्मोचित भयो । होचो फैलिने बोट, डाँठ मोटो, पात साना देखि मभौला रंगीन, गुलाबी रंग फूल धेरै फुल्ने, अण्डाकार लाम्चो दाना, चिप्लो, रातो र आँखा कम गहिराईमा भएका ७०-९० दिनमै तयार हुने, छोटो (छ हप्ता भन्दा कम) सुषुप्तावस्था हुने, डढुवा रोग सहन नसक्ने, ऐजेरु अवरोधक जस्ता विशेषताहरु यो जातमा रहेका छन् । उत्पादन क्षमता १५-२० टन प्रति हेक्टर रहेको मध्य पहाडी भेग, तराई र भित्री मधेशमा सफलतापूर्वक छोटो समयमा उत्पादन लिने सकिने भएकोले र किसानले वालीचक्रमा समेत राखी

वर्षमा दुई बाली लिन सक्ने भएकोले पनि यो जातको लोकप्रियता बढी रहेको छ । काभ्रे पनौति, नाला तथा पाँचखालका किसानहरूले यस जातलाई भूवाप्री नामले चिन्दछन् ।

घ) जनकदेव

यो जात नेपालमा सन् १९९० मा अन्तर्राष्ट्रिय आलुवाली केन्द्र, लिमा पेरुबाट भिकाइएको हो । उन्मोचित एवं सिफारिस उन्नत तथा स्थानीय जातहरूसंग तुलना गरेर विभिन्न अनुसन्धान केन्द्रहरूमा यो जातको अध्ययन गर्दा उत्पादन क्षमता राम्रो भएकोले र कृषकहरूबाट मन पराईएकोले वि.सं २०५६ सालमा आलुवालीमा लामो समय सम्म काम गर्नुहुने स्वः जनकदेव शाक्यको सम्मानमा उहाँको नामबाट उक्त जातको उन्मोचन गरिएको हो । अग्लो प्रकृतिको बोट, थोरै डाँठ, हरियो खस्रो सतह भएको पात, लामो दिन (बर्षे वाली) धेरै फुल्ने, छोटो दिनमा (हिउँदमा) कम फुल्ने, मध्यम देखि ठूलो लाम्चो आकारको रातो दाना फल्ने, १०० देखि १२० दिनमा तयार हुने, मध्यम (८ हप्ता) सुषुप्तावस्था भएको, ऐंजेरु अवरोधक डहुवा रोग अवरोधक/सहन सक्ने, आदि विशेषताहरू यो जातमा रहेका छन् । मध्य तथा उच्च पहाडी क्षेत्रमा राम्रो भण्डारण क्षमता भएको, असिना सहन सक्ने, सुक्खा तथा खडेरी पनि सहन सक्ने भएकोले हालका दिनमा यो जात विस्तार हुँदै गएको देखिन्छ । मध्य तथा उच्च पहाडी भेग साथै तराईमा यो जातको सफलतापूर्वक खेती गर्न सकिन्छ ।

ङ) खुमल सेतो - १

यो जात सन् १९८२/८३ मा नेपालमा भित्रिएको हो । यसलाई एकिराना इन्टा वा सि. आई. पि.- ८८ को नामले पनि चिनिन्छ । विभिन्न परीक्षणमा खासगरि पहाडी क्षेत्रमा यसको राम्रो उत्पादन एवं अन्य विशेषता देखिएकोले वि.सं २०५६ मा राष्ट्रिय बीउ विजन समितिले उन्मोचन गरेको हो । मध्यम खालको फैलिने स्वभावको बोट, हल्का हरिया रङ्गको खुल्ला पात, सेतो रंगको फूल फुल्ने, सेतो दाना र गोलो आकारको, १००-१२० दिनमा तयार हुने, ऐंजेरु रोग अवरोधक, डहुवा सहन सक्ने, पात दोब्रिने भाइरस अवरोधक जस्ता गुणहरू यस जातमा पाइन्छन् । उत्पादन क्षमता करिब २५ टन प्रति हेक्टर भएको यो जात मध्य तथा उच्च पहाड, सुक्खा पहाड एवं तराईमा पनि खेती गर्न सकिन्छ ।

च) खुमल रातो-२

नेपालमा यो जातको प्रवेश सन् १९८९ मा अन्तर्राष्ट्रिय आलुवाली केन्द्र, लिमा, पेरुबाट भएको हो । नेपालको तराई क्षेत्रका लागि यो जात वि.सं २०५६ सालमा उन्मोचन भएको हो । यो जातमा ठाडोबोट हुने, मध्यम खालको डाँठको मोटाई, हरियो रङ्गको खस्रो सतह भएको पात, रातो दाना, १०० देखि १२० दिनमा तयार हुने, २०-२५ टन/हे. उत्पादन क्षमता भएको, ऐंजेरु अवरोधक, डहुवा रोग अवरोधक र सुषुप्तावस्था मध्यम (६-८ हप्ता) हुने आदि विशेषताहरू छन् । तराई क्षेत्रमा कुफ्रि सिन्दुरी भन्दा बढी उत्पादन दिने र आकर्षक दानाको रंग नै यो जातको अन्य विशेषता मानिन्छ ।

२.१.३ सिफारिस गरिएका उन्नत जातहरू

विभिन्न अनुसन्धान केन्द्रहरूमा गरिएको जातीय परीक्षण एवं छनौट प्रक्रियाबाट उत्पादन क्षमता राम्रो भएको, रोग कीरा अवरोधक क्षमता आदि जातीय विशेषताहरू भएको र कृषकहरूको चाहना बमोजिम केही जातहरू देशको विभिन्न भौगोलिक क्षेत्रहरूका लागि व्यावसायिक रूपमा खेती गर्न सिफारिस गरिएको छ।

कार्डिनल : यो जात नेदरल्याण्डस्बाट सन् १९८२/८३ मा नेपाल भित्रिएको हो। बोट मध्यम फैलिने, डाँठ मोटो र अग्लो, पातहरू गाढा हरिया र ठूला आकारको हुने, गाढा रातो फूल फूल्ने, लाम्चो हल्का रातो र चिल्लो दाना हुने, ९०-१०० दिनमै तयार हुने, डढुवा सहन सक्ने, ऐजेरु नलाग्ने यस जातका प्रमुख विशेषताहरू हुन्। छिटो तयार हुने भएकोले एकवर्षमा धेरै वाली लिन वालीचक्रमा उपयुक्त हुने र उत्पादन क्षमता पनि सरदर २०-२५ टन/हे. भएकोले किसानहरूले यो जातलाई बढी मन पराएको पाइन्छ। यो जातलाई मध्य पहाड जस्तै काभ्रे पनौतितिर त्रिटिस आलु भन्ने गरेको पनि पाइन्छ। यो जात पहाडदेखि तराईसम्म व्यावसायिक खेतीको लागि सिफारिस गरिएको छ।

एन.पि.आई - १०६ : बोट अग्लो हुने, गोलो सेतो रङ्गको दाना हुने, १००-१२० दिनमा तयार हुने र उत्पादन क्षमता २०-२५ टन/हे. भएको, डढुवा लाग्ने तर ऐजेरु नलाग्ने साथै सुख्खा ठाउँमा पनि राम्रो उत्पादन दिने भएकोले यो जातलाई मध्य तथा उच्च पहाडमा व्यावसायिक खेतीको लागि सिफारिस गरिएको छ।

पेरीकोली : अग्लो बोट, धेरै फुल्ने, गोलो प्याजी खैरो रङ्गको आलुको दाना भएको, १००-१२० दिनमै तयार हुने र स्थानीय जातको तुलनामा उत्पादन क्षमता २०-२५ मे/टन भएको, डढुवा र ऐजेरु अवरोधक भएको आदि विशेषताहरू यो जातमा पाइएको छ तसर्थ विशेष गरि यो जात पश्चिम तराइको लागि सिफारिस गरिएको छ।

यी जात बाहेक एन.पि.आई/टि-००१२, पश्चिम पहाड जस्तै कास्की, पर्वत, तनहुँ, स्याङ्जा, म्याग्दी जस्ता क्षेत्रमा सिफारिस गरिएको छ भने वि.आर.- ६३.६५, सि.एफ.जे. ६९-१ मध्य पहाड तथा कुफ्री बादशाह तराइ र पहाडको लागि सिफारिस गरिएको छ। त्यसैगरि एम. एस -४२-३ मा (कतै एम.एस., कतै काली आलु, कतै नीलो आलुको नामले चिनिने) राम्रो उत्पादन दिने, डढुवा सहन सक्ने, निलो रङ्गको दाना भएको, खानामा मिठो स्वाद आदि गुण भएकोले बजार विशेषका कारण विशेष गरी हेम्जा, कास्की र नुवाकोट जिल्लाका किसानहरूले यो जातलाई बढी मन पराएकोले सो ठाउँहरूमा यो जातको खेती गरेको पाइन्छ तर उच्च पहाडमा ऐजेरु लाग्ने र तराईमा लामो समयसम्म भण्डारण गर्न नसक्ने अवगुणले गर्दा यो जात उच्च तथा मध्य पहाडका किसानहरूका लागि सिफारिस गर्न सकिएको छैन।

त्यसैगरी आलुवाली अनुसन्धानबाट उन्मोचनको लागी सिफारिसको क्रममा रहेका दुई जातहरू क्रमशः सि.आ.पी.३८८५७२.१ (रातो गोलो) पहाड र तराईको लागि छ भने र ३८८५७२.४ (सेतो गोलो) तराइको लागि मात्र छ। त्यसैगरी सि.आ.पी आर डब्लु ८२०१.१९, ३९२२५६.४८, ३८८५८०.६, ३८७१५.८, एल वि आर-४० र ३७८७१.७ को नतिजा विभिन्न हावापानीमा राम्रो देखिएको छ र यी जातहरू अबै अध्ययनको क्रममा रहेका छन्।

२.२ आलुको प्रजनन

नेपालको तराइदेखि उच्च पहाडसम्म आलुमा देखा परेको साभा समस्या भनेको आलुमा लाग्ने डडुवा रोग हो । तसर्थ आलुवाली अनुसन्धान कार्यक्रमले आलुको जातीय प्रवेश गराउने, परीक्षण र छनौट गर्न कार्य बाहेक वि.सं २०५८ साल देखि डडुवा रोग अवरोधक जातहरूको विकास गर्ने उद्देश्यले प्रजनन कार्य गर्दै आएको छ । यस कार्यक्रम अनुसार जातीय अनुसन्धान एकाइले अन्तर्राष्ट्रिय आलुवाली अनुसन्धान केन्द्र लिमा पेरुसंग विशेष प्रजनन उद्देश्यले तयार गरिएका आलुका डडुवा रोग अवरोधक जातहरू भिकाउने र उक्त जातहरूसंग हाम्रा डडुवा रोग सहन सक्ने सिफारिस एवं उन्मोचित जातहरूसंग क्रसिङ गर्दै पहिलो पुस्ताका वणशंकर वियां (F1 True Seeds) हरु तयार गर्दै आएको छ । एक वर्षपछि उक्त वीयांहरू गमलामा रोपी डडुवा रोग मुल्याङ्कन गर्ने र राम्रो ठहरिएका जातलाई पुनः खेतबारीमा मुल्याङ्कन गर्ने काम भइरहेको छ । यसरी क्रसिङ गर्दा अनुवंशको पुनर्संयोजन (Genetic recombination) हुन गई डडुवा रोग अवरोधक जात विकास गर्न सकिन्छ । तर हाम्रो जस्तो विकासोन्मुख देशमा यस्तो प्रजनन कार्यको लागि राम्रो भौतिक पूर्वाधार, व्यवस्थित प्रयोगशाला र पर्याप्त मानवश्रोत चाहिने हुँदा जातीय प्रवेश र छनौट कार्य नै बढी सान्दर्भिक एवं किफायती हुन्छ ।

२.३ स्थानीय जातको संकलन, परीक्षण र छनौट

आलुको जात विकास गर्ने कार्य प्रत्यक्ष रूपमा किसानसंग सम्बन्धित रहन्छ । किसानहरूले मिठो स्वाद भएको, र आफ्नै घरगोठमा सजिलै भण्डारण गरी राख्न सक्ने गुण भएका जातहरूलाई प्राथमिकता दिने गर्छन् तसर्थ उन्नत जातको विकास एवं प्रचार प्रसारका बाबजुद पनि आलुखेतीको अधिकांश क्षेत्रमा स्थानीय जातहरूको खेती हुँदै आएको छ । यी जातहरू ऐंजेरु तथा डडुवा रोग सहन नसक्ने, उत्पादन क्षमता कम भएका हुन्छन् साथै परम्परागत रूपमा आलुखेती हुँदै आएकोले पनि स्थानीय जातमा भाइरसको प्रकोप बढी भई उन्नत जातहरूको तुलनामा उत्पादन ज्यादै कम हुन्छ भने स्थानीय जातहरूमा मीठो स्वाद, राम्रो भण्डारण क्षमताको अतिरिक्त कम मलिलो माटोमा पनि उत्पादन राम्रै दिने विशेष गुणहरू भएकोले ऐंजेरु तथा डडुवा सहन सक्ने उन्नत जातहरूमा वाली प्रजनन कार्यक्रम मार्फत् स्थानीय जातलाई सुधार गर्न सकेमा लेकाली क्षेत्रका अधिकांश किसानहरू बढी लाभान्वित हुन सक्दछन् ।

जातीय अनुसन्धानमा नेपालका विभिन्न भु-भागबाट स्थानीय जातहरू संकलन गर्ने, त्यसको अनुसन्धान फार्ममा मूल्यांकन गर्ने र छनौट गर्ने कार्य भइरहेको छ । स्थानीय जात प्रति किसानको बढ्दो आकर्षण र मागलाई मध्य नजर राख्दै आलुवाली अनुसन्धानले केही जातहरू सिफारिस गरेको छ ।

जातहरू

सरकारी सेतो
थारु लोकल
जुम्ली लोकल
काठमाडौं लोकल
स्याङदोर्जे

संकलन तथा सिफारिस गरिएको क्षेत्र

पूर्वी पहाड
मध्य तथा पश्चिम तराई
मध्य पश्चिम पहाड
काठमाडौं उपत्यका
पूर्वी पहाड

यी जातहरूको अतिरिक्त गुम्दा लोकल, (गोरखा) फर्से सेतो (मेची, अञ्चल), रोसिटा (निगाले, दोलखा) इलाम निलो (इलाम, भापा) डोल्पा लोकल (डोल्पा), थकाली रातो (गण्डकी र धौलागिरी), खुम्बुले रातो (सोलुखुम्बु)

चिसापानी रातो (खोटाड), रातो गोलो (पनौति) र लाल गुलाब (वारा, पर्सा), आदि जातहरु प्रचलितमा रहेका छन् ।

सन्दर्भ सामाग्रीहरु:

धिताल, विष्णु कुमार र भिम बहादुर खत्री । २०६३ । नेपालमा आलु खेती । लेखकहरु स्वयम् ।

Khatri, BB, S.L Shrestha and G.P Rai. 1999. Field Book for Potato Germplasm Evaluation, Potato Research Program, Khumaltar Lalitpur

खैरगोली, लक्ष्मीप्रसाद । २०३७ । आलुवाली आलु पोष्ट प्रोजेक्ट सहयोग, आलुवाली अनुसन्धान कार्यक्रम , खुमलटार, ललितपुर ।

वार्षिक प्रतिवेदन । २००६ । राष्ट्रिय आलुवाली अनुसन्धान कार्यक्रम , खुमलटार ।

Struik, P. C. and S.G. Wiersema, . 1999. Seed Potato Technology, Wageningen Pers, Wageningen, Pp. 55

भीम खत्री । २०५७ । नेपालमा उन्मोचित आलुका जातहरु र सिफारिस खेती प्रविधि, आलुवाली अनुसन्धान कार्यक्रम, खुमलटार, ललितपुर ।